

РОЗВИТОК ЛОМБАРДІВ В УКРАЇНІ

Ісхакова О.М., Махова Н.І., Шаповал І.С.

Університет митної справи та фінансів

Проведено аналіз основних показників ломбардних установ в Україні, проаналізовано фінансові послуги ломбарду, розглянуто основні переваги і недоліки ломбардного кредитування.

Ключові слова: ломбарди, ринок фінансових послуг, кредити, криза.

Постановка проблеми. Ломбарди вже не одне століття відіграють важливу соціально-економічну роль у житті суспільства. Надаючи послуги з короткострокового кредитування громадянам, ломбарди задовольняють відповідні потреби різних верств населення, сприяють підтримці його життєвого рівня, зменшують соціальну напругу в країні, а також забезпечують підвищення платоспроможного попиту на товари та послуги в цілому. Інакше кажучи, ломбард – це ефективна кредитно-фінансова установа, послугами якої щороку користується більше п'яти мільйонів людей у всьому світі. В умовах кризи, яка сьогодні розгортається в Україні, більшість суб'єктів ринку фінансових послуг скорочує свою діяльність, зокрема кредитну. Ломбарди, навпаки, активно нарощують свою присутність на ринку, використовуючи свої природні конкурентні переваги. Сьогодні роль ломбардів у житті українців тільки зростає, що вимагає проведення окремого дослідження тенденцій їх розвитку в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі проблемі вивчення діяльності ломбардних установ приділяється незна-

чна увага. З вітчизняних науковців питанням розвитку ломбардів як суб'єктів ринку фінансових послуг цікавилися С. Балабан, К. Єфремова, Р. Дяків, Л. Леваєва та інші. Однак подальшого дослідження потребують особливості діяльності ломбардних установ, які потребують контролю для формування інструментів державної політики регулювання ломбардного бізнесу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. За сучасних умов господарювання як банківської сфери, так і ринку кредитних спілок створились сприятливі умови розвитку ломбардного бізнесу. За попередні роки, в умовах Великої кризи, коли банки зазнавали значних збитків, а більшість кредитних спілок згорнули свою діяльність, саме ломбарди як окремий сегмент фінансового ринку почав набирати оберти своєї діяльності. Даний вид діяльності власникам ломбардів приносить досить серйозний фінансовий дохід, а населенню – задоволення потреби в коштах швидко та без складної процедури оформлення кредиту.

Мета статті. Головна мета цієї роботи полягає у дослідженні діяльності ломбардного ринку

України протягом 2015–2017 років, обґрунтуванні переваг і недоліків сучасної системи ломбардного кредитування та визначенні напрямків покращення її функціонування.

Виклад основного матеріалу. Діяльність ломбардів із надання кредитів є одним із найстаріших видів кредитування населення. Батьківщиною ломбарду вважають Ломбардію – область північної Італії, де в XIII ст. виникли банківські контори, що видавали позику під заставу. Перший ломбард в Україні з'явився в кінці XVIII ст. і видавали позики під золоті та срібні речі.

Ломбард – фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна на визначений строк і під процент та надання супутніх послуг ломбарду [1].

Ломбард визнано бізнесом із доволі високим рівнем рентабельності – 30–40%. Інвести-

ції в даний бізнес окупуються, як правило, за два-чотири роки. Ризик неповернення кредитних коштів зведений до мінімуму, адже гроші видаються тільки під заставу і на суму від 50% до 90% її оціночної вартості [2].

Ломбарди залишаються одним з найбільш консервативних і стабільних фінансових інститутів для фізичних осіб: вони орієнтовані на видачу дрібних та короткострокових кредитів, виконують функцію соціально-економічних стабілізаторів в умовах будь-яких економічних змін.

Ринок ломбардних послуг – це система економічних відносин, які виникають з приводу купівлі-продажу специфічного товару «ломбардні послуги» в процесі задоволення суспільних потреб у кредитуванні під заставу рухомого майна. Цей ринок складається в умовах множинності осіб, які потребують позичкових ресурсів.

Діяльність ломбардів регулюється Положенням «Про порядок надання фінансових послуг ломбардами» від 26.04.2005 № 3981. Це Положення визначає перелік видів діяльності ломбарду, вимоги до ломбарду для надання фінансових послуг, вимоги до облікової та реєструючої системи ломбарду [1].

У сучасних умовах, відповідно до чинного законодавства України, до фінансових послуг ломбардів належить надання фізичним особам фінансових кредитів за рахунок власних і залучених коштів, а також окремих супутніх послуг (рис. 1).

Попит на послуги ломбардів постійно зростає, що сприяє збільшенню кількості даних суб'єктів на ринку. Про це свідчать дані звітів Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Згідно з даними таблиці 1, на ринку ломбардних послуг спостерігається зростання загальних обсягів кредитування на ринку ломбардних послуг за I квартал 2017 року порівняно з минулими роками.

Такі показники, як сума наданих фінансових кредитів під заставу та сума погашених фінансових кредитів, збільшилися на 10,2% та 14,1% відповідно, а кількість наданих фінансових кредитів під заставу збільшилися на 5,5%. Показник кількості договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу збільшився на 21,5%. Середньозважена річна процентна ставка за фінансовими кредитами ломбардів за I квартал 2017 року становить 183,0% (I квартал 2016 року – 179,0%). Це зумовлено тим, що оскільки в умовах нестабільності економіки, фінансово-економічних криз комерційні банки зменшують свої програми з кредитування населення та малого бізнесу, фізичні особи, втративши доступ до швидких банківських кредитів, вимушені звертатися до послуг ломбардів, які виконують функцію певного соціально-економічного «стабілізатора», тим самим зменшують соціальну напругу у суспільстві та підвищують платоспроможний попит на товари та послуги.

Важливим показником, який характеризує ринок послуг ломбардів, є показник їх фінансового стану (табл. 2). У таблиці наведено основні показники діяльності ломбардів, які свідчать про їх постійне зростання.

Як свідчать дані таблиці 2, обсяг активів ломбардів виріс на 30,4% (768,9 млн. грн.) порівняно

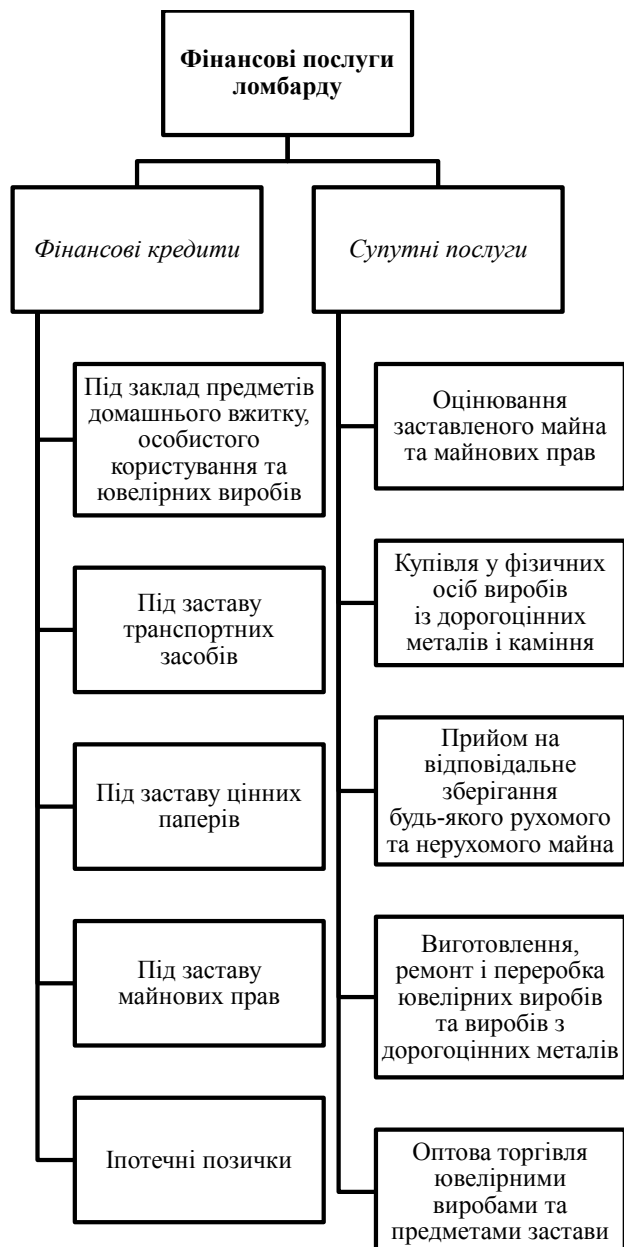

Рис. 1. Фінансові послуги ломбарду

Джерело: [3]

з аналогічним періодом минулого року та станом на 31.03.2017 становить 3 298,1 млн. грн.

Власний капітал ломбардів становить 1 433,3 млн. грн., що на 27,0% (305,1 млн. грн.) більше, ніж станом на 31.03.2016.

Станом на 31.03.2017 нерозподілений прибуток становить 400,4 млн. грн., порівняно з відповідним періодом I кварталу 2016 року він збільшився на 33,8% (101,1 млн. грн.).

Обсяг дебіторської заборгованості станом на 31.03.2017 збільшився на 28,2% (до

2 698,6 млн. грн.) порівняно з відповідною датою попереднього року.

Станом на 31.03.2017 статутний капітал зріс на 14,6%, в той час як резервний капітал зменшився на 12,7% порівняно з аналогічною датою I кварталу 2016 року, коли обидва показники зросли і становили 28,6% та 113,6% (відповідно 1 050,9 та 40,8 млн. грн.).

Територіально ломбарди (юридичні особи) розташовані нерівномірно. Так, у Дніпропетровській області знаходиться більше 25% усіх

Таблиця 1

Показники діяльності ломбардів

Показники	31.03.2015	31.03.2016	31.03.2017	Темпи приросту			
				31.03.2016 / 31.03.2015		31.03.2017 / 31.03.2016	
				Абсолютний	%	Абсолютний	%
Кількість ломбардів (на кінець періоду)	478	478	458	0,0	0,0	-20,0	-4,2
Сума наданих фінансових кредитів під заставу, млн. грн.	3062,5	3689,0	4064,7	626,5	20,5	375,7	10,2
Кількість наданих фінансових кредитів під заставу, (тис. один.)	2743,3	2795,0	2948,5	51,7	1,9	153,5	5,5
Сума погашених фінансових кредитів, млн. грн.	2793,3	3478,3	3968,8	685,0	24,5	490,5	14,1
з них: погашено за рахунок майна, наданого в заставу	186,5	322,8	444,9	136,3	73,1	122,1	37,8
Кількість договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, (тис. шт.)	303,5	250,7	304,6	-52,8	-17,4	53,9	21,5

Джерело: [4]

Таблиця 2

Показники фінансового стану ломбардів

Показники	Станом на 31.03.2015	Станом на 31.03.2016	Станом на 31.03.2017	Темпи приросту 31.03.2017 / 31.03.2016	
				Абсолютний	%
Дебіторська заборгованість, у тому числі, (млн. грн.):	1498,00	2104,5	2698,6	594,1	28,2
за наданими фінансовими кредитами, (млн. грн.)	1189,2	1366,6	1577,5	210,9	15,4
за нарахованими відсотками за наданими фінансовими кредитами, (млн. грн.)	39,4	44,3	54,4	10,1	22,8
Статутний капітал, (млн. грн.)	816,9	1050,9	1204,7	153,8	14,6
Резервний капітал, (млн. грн.)	19,1	40,8	35,6	-5,2	-12,7
Нерозподілений прибуток, (млн.грн.)	270,4	299,3	400,4	101,1	33,8
Власний капітал, усього, (млн. грн.)	1000,5	1128,2	1433,3	305,1	27,0
Залучені кошти на платній та безоплатній основі, (млн.грн.)	192	186,3	179,8	-6,5	-3,5
Активи по балансу, (млн. грн.)	1915,50	2529,2	3298,1	768,9	30,4

Джерело: [4]

Таблиця 3

Обсяг наданих фінансових кредитів за видами застави

Вид застави	Обсяг наданих фінансових кредитів, млн. грн.			Структура наданих фінансових кредитів, %			Темпи приросту			
							31.03.2016 / 31.03.2015		31.03.2017 / 31.03.2016	
	31.03.2015	31.03.2016	31.03.2017	31.03.2015	31.03.2016	31.03.2017	млн. грн.	%	млн. грн.	%
виробів із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння	2683,3	2972,9	3226,0	87,6	80,6	79,4	289,6	10,8	253,1	8,5
побутової техніки	370,4	704,8	823,9	12,1	19,1	20,3	334,4	90,3	119,1	16,9
автомобілів	5,1	3,9	2,4	0,2	0,1	0,1	-1,2	-23,5	-1,5	-38,5
нерухомості	0,6	1,6	0,6	0,0	0,04	0,01	1,0	166,7	-1,0	-62,5
іншого майна	3,0	5,8	11,8	0,1	0,2	0,3	2,8	93,3	6,0	103,4
Всього	3062,5	3689,0	4064,7	100,0	100,0	100,0	626,5	20,5	375,7	10,2

Джерело: [4]

ломбардів. Інші 38% розташовані у Харківській, Донецькій, Одеській, Луганській, Запорізькій областях та у місті Києві. В інших регіонах їх кількість не перевищує 9. Така нерівномірність в територіальному розподілі пояснюється тим, що переважна кількість клієнтів ломбардів знаходиться у великих містах.

Структура наданих ломбардами кредитів за видами застави представлена в таблиці 3. За I квартал 2017 року структура наданих фінансових кредитів у цілому не змінилася. Водночас, при загальному зменшенні обсягів кредитування (10,2%) дещо змінилась питома вага фінансових кредитів, виданих під виробу з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння (з 80,6% до 79,4%), побутової техніки (з 19,1% до 20,3%).

Ломбарди обирають для застави найбільш ліквідне майно. В обсязі наданих фінансових кредитів за видами застави найбільшу питому вагу займають фінансові кредити під заставу виробів із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння – 79,4% (з 226,0 млн. грн.). Порівняно з 31.03.2016 даний показник збільшився на 8,5% від загального обсягу виданих кредитів. Фінансові кредити видані під заставу побутової техніки за I квартал 2017 року збільшилися на 16,9% (119,1 млн. грн.) порівняно з відповідним періодом I кварталу 2016 року. Обсяг фінансових кредитів під заставу автомобілів зменшився на 38,5% (1,5 млн. грн.), обсяг фінансових кредитів під заставу нерухомості також продемонстрував зменшення на 62,5% (1,0 млн. грн.). Обсяг та структура наданих кредитів за видами застави представлена на рис. 2.

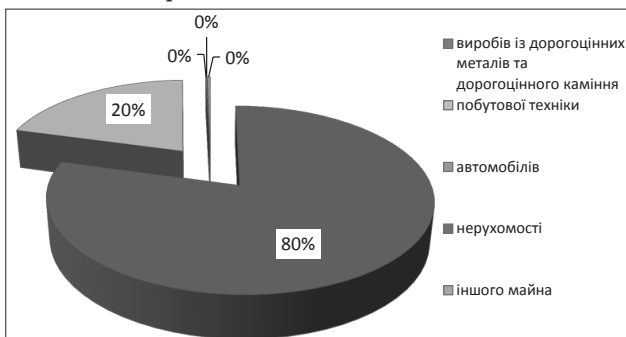

Рис. 2. Обсяг та структура наданих кредитів за видами застави

Джерело: [4]

На теперішній час через фінансово-економічні та військово-політичні чинники реальний і фінансовий сектори національної економіки демонструють негативні тенденції розвитку, рівень реальних доходів населення катастрофічно падає. Але в умовах кризи попит на послуги ломбардів про-

довжує зростати, що є прямим наслідком передусім зниження активності у сфері кредитування фізичних осіб їх основними конкурентами. Населення дуже закредитовано, а на фоні погіршення ситуації в економіці банки суттєво підвищили вимоги до позичальників, до того ж спостерігаються їх масове банкрутство та вихід із ринку. Кредитні спілки в цілому згортають свою діяльність. Так, за два останніх роки обсяг наданих ними позик скоротився майже на чверть. Відповідно, для населення ломбарди залишаються майже єдиною можливістю отримати позику.

Необхідно відмітити, що ринок ломбардів, ще як мінімум кілька років залишиться основним джерелом кредитування для населення та малого бізнесу. Звісно, як кожна фінансова установа ломбарди в своїй діяльності мають як переваги, так і недоліки. А саме, перевагами ломбардного кредитування є:

- отримати гроші можна швидко і без додаткових документів;
- кредитна історія не впливає на рішення про кредитування ломбардом;
- діють знижки та індивідуальні тарифи для постійних клієнтів;
- після закінчення терміну договору можна його продовжити; для цього потрібно буде сплатити відсотки за користування кредитом;
- погасити кредит можна в кінці терміну або частинами протягом строку використання [5].

Однак, не слід забувати і про недоліки ломбардного кредитування. Крім того, що ломбардний кредит загрожує чималою переплатою, не потрібно розраховувати й на велику суму. Ломбардному позичальнику також не вдасться уникнути штрафів, які нараховують за прострочення погашення кредиту. Крім того, за чергового прострочення ломбард може продати заставні предмети, про що можуть навіть не повідомити.

Висновки і пропозиції. Друга фінансово-економічна криза в 2013–2014 рр. створила для ломбардів сприятливі умови для розвитку та розширення своєї присутності на ринку фінансових послуг. Про це свідчить зростаюча динаміка всіх основних показників, що характеризують їхню діяльність, зокрема кількості даних установ, сум наданих та погашених кредитів, середнього розміру позик, обсягів статутного капіталу, активів, нерозподіленого прибутку. Позики видаються практично тільки під заставу виробів із дорогоцінних металів та каміння, побутової техніки. Процентна ставка залишається досить високою. Політика НБУ через облікову ставку, кредитна активність комерційних банків та стан реальних доходів населення визначають динаміку обсягів наданих ними позик.

Список літератури:

1. Про порядок надання фінансових послуг ломбардами: положення: [затв. Держфінпослуг від 26.04.2005 № 3981; станом на 10.02.2017] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Святненко А. Ломбардний бізнес – причини популярності [Електронний ресурс] / А. Святненко. – Режим доступу: <http://news.finance.ua>
3. Еш С. М. Ринок фінансових послуг: підручник / С. М. Еш – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 400 с.
4. Річні звіти Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2015–2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/richni-zviti-nackomfinposlug.html>
5. Осадчий Є. С. особливості діяльності ломбардів в Україні / Є. С. Осадчий // Ринок цінних паперів України. – 2016. – № 5.

Исхакова А.Н., Махова Н.И., Шаповал И.С.

Университет таможенного дела и финансов

РАЗВИТИЕ ЛОМБАРДОВ В УКРАИНЕ

Аннотация

Проведен анализ основных показателей ломбардных учреждений в Украине, проанализированы финансовые услуги ломбарда, рассмотрены основные преимущества и недостатки ломбардного кредитования.

Ключевые слова: ломбарды, рынок финансовых услуг, кризис, кредиты.

Ishakova A.N., Mahova N.I., Shapoval I.S.

University of Customs and Finance

DEVELOPMENT OF PAWNSHOPS IN UKRAINE

Summary

The analysis of the main indicators of the pawnshop institutions in Ukraine is analyzed, the financial services of the pawnshop are analyzed, the main advantages and disadvantages of lombard lending are considered.

Keywords: pawnshops, market of financial services, loans, crisis.